

SZINOPSZIS

A témában végzett korábbi kutatások

Munkatervünk megvalósítása során az elmúlt években végzett, az ország számos térségét felölelő kutató tevékenység tapasztalataira építhetünk. A munkába több kutatóműhelyt, illetve külső, megbízási szerződés alapján dolgozó szakértőt tervezünk bevonni. Referenciáikat az alábbiakban mutatjuk be röviden.

A **MIS-ÖKO Kft.** jogelődje, a MIS Kft. a Magyar Környezetgazdaságtani Központtal (MAKK-kal) kötött szerződése alapján vett részt 2001-2003 között a BOKARTISZ bodrogközi tájrehabilitációs kutatásaiban, melyek egy fenntartható ártéri tájgazdálkodási modell kialakításának lehetőségeit vizsgálták a Bodrogközben. **Kajner Péter** a cég szakértőjeként 2005-2008 között, a Hortobágyi Nemzeti Parkkal kötött szerződések alapján a UNDP-GEF-KvVM finanszírozású Élő Tiszáért Program¹ koordinátora volt. A program a fenntartható ártéri tájgazdálkodás bevezetésének elősegítését tűzte ki célul.² 2008-2010 között Kajner Péter a jövő nemzedékek országgyűlési biztosának munkatársaként dolgozta ki a Biztos által kezdeményezett *A fenntarthatóság előőrsei* című programjának³ koncepcióját és koordinálta megvalósítását. 2012-ben a MIS-ÖKO Kft. szerződés alapján a Magyar Földtani és Geofizikai Intézet részeként működő Nemzeti Alkalmazkodási Központ (NAK)⁴ kommunikációs stratégiáját dolgozta ki, melynek része volt a fenntarthatóságra törekvő hazai közösségi kezdeményezések felkutatása is.

2008-9-ben az ELTE Társadalomtudományi Karán alakult Közös Örökségünk Kutatóműhely, **Lányi András** vezetésével a norvég finanszírozási mechanizmus támogatásával vizsgálta a fenntartható vidékfejlesztés lehetőségeit és akadályait. (Ennek beszámolóját *Miért fenntarthatatlan, ami fenntartható?* címmel, 2010-ben a L'Harmattan Kiadó kötetben is megjelentette.) 2008-2010-ig Lányi András a **Bö-Gi Bt.** tagjaként, szerződések alapján, majd 2010-11-ben a jövő nemzedékek országgyűlési biztosának (JNOB) munkatársaként végzett kutatásokat a biztos *A fenntarthatóság előőrsei* programja számára. Ezek megalapozták a JNOB stratégiai állásfoglalását a helyi termékekre alapozott közétkeztetésről, valamint a tájadottságokhoz alkalmazkodó gyümölcsészet támogatására irányuló kezdeményezését.⁵ 2010-11 között a JNOB Hivatala évente szervezett országos tanácskozást a fenntartható vidékfejlesztés mellett elkötelezett közösségek és szakemberek számára. A résztvevők véleményét összegzi a 2011-ben pannonhalmi konferencián *Fenntartható közösségek – tájbarát mezőgazdaság* címmel elfogadott közös állásfoglalás.⁶ A pannonhalmi nyilatkozat szellemében jelenleg is zajló terepmunkába a Kutatóműhely bevonta az ELTE Humánökológia Mesterképzés oktatóit és diákjait. Ennek egyik eredménye a 2012-ben megrendezett *Minden határon túl?* című konferencia.⁷ A Közös Örökségünk Kutatóműhely programjaiban külsős szakértőként, megbízási alapján vesznek részt a

¹ <http://www.elotiszaert.hu/program.php?id=5>

² Hasonló céllal működik a Szövetség az Élő Tiszáért Egyesület is, melynek Kajner Péter jelenleg elnöke.

³ <http://jno.hu/kozossegek/>

⁴ <http://www.mfgi.hu/hu/nak>

⁵ <http://www.jno.hu/hu/?&menu=&doc=gyumolcs-110905>

⁶ http://www.jno.hu/hu/pdf/pannonhalmi_nyilatkozat.pdf

⁷ <http://humusz.hu/esemenyek/minden-hataron-tul/10725>

jelen ajánlattételben bemutatandó kutatási program további szakértői, **Bertényi Gábor, Munkácsy Béla és Králl Attila.**

Takács-Sánta András az ELTE TTK Környezettudományi Centrumának adjunktusa és a Kisközösségi Program⁸ szakmai vezetője. A 2008 őszen indult kutatási- és akcióprogram a kezdetektől fogva 15-20 munkatárssal (döntően önkéntesekkel) dolgozik. Fő célja, hogy elősegítse olyan helyi kisközösségek formálódását, megerősödését és hatékony ténykedését, amelyek ökológikus életmód-alternatívát kívánnak megvalósítani. Cél továbbá annak elősegítése, hogy ezek a kisközösségek az információcsere és a közös cselekvés érdekében egy nem központosított hálózattá kapcsolódjanak össze. Vagyis a program azon az elgondoláson alapszik, hogy sok, egymással együttműködő helyi kisközösség elsősorban saját lakóhelyén ténykedve összességében nagy erőt képviselhet, és így komoly társadalmi változások elindítója lehet. A Kisközösségi Program egyik pillére a terepmunka, amelynek keretében a Program munkatársai 2009 óta eddig több mint 30 helyi fenntarthatósági kezdeményezés résztvevőivel készítettek mélyinterjúkat szerte az országban. (A Program munkatársai ezen kívül kézikönyvet írnak és egy hozzá kapcsolódó honlapot készítenek a helyi ökológikus kisközösségek számára, továbbá nyilvános rendezvényeken népszerűsítik a Program fő gondolatait.) Takács-Sánta András a Kisközösségi Program munkatársaival együtt 2009-2010 között szerződés alapján több kutatást is végzett a JNOBH *A fenntarthatóság előőrsei* című programja számára.⁹

A szakértők többségét a MIS-ÖKO Kft. közvetlen, megbízási szerződés alapján tervezi bevonni.

A kutatás alapelvei

Kiindulópontként feltétlenül szükséges rögzítenünk néhány alapelvet és fogalmat. **Fenntarthatónak röviden az együttélés azon formáit nevezzük, amelyek a közösség rendelkezésére álló természeti és humán erőforrások megújításáról és gyarapításáról gondoskodni tudnak.** Ez a megközelítés összhangban áll a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia 2012-2024 (NFFS) 3.1, illetve 3.2 pontjában írottakkal. A fenntarthatóság fejlődő és tartós állapotú közösségeket egyaránt jellemezhet, ezzel szemben a fenntarthatatlan, azaz erőforrásait felélő növekedés minden esetben hanyatlás, válság jele.

Fenntartható gazdálkodásra csak olyan közösségek képesek, amelyek a fennmaradásukhoz szükséges alapvető erőforrások egy meghatározó része fölött szabadon rendelkeznek (pl. élelmiszer és energetikai önrendelkezés, földhasználati előjogok, természeti értékek közösségi tulajdona egyfelől, oktatási infrastruktúra, magasan képzett szakemberek, a hagyományos helyi tudás elérhetősége és hasznosítása másfelől). Ez ugyanis elengedhetetlen feltétele annak, hogy a fejlett munkamegosztás körülményei között kialakuló intenzív cserekapcsolatokban egyenrangú partnerként vegyenek részt. A gazdálkodás fenntarthatóságát az szolgálja, ha minél nagyobb mértékben támaszkodik a helyi források – megújuló-képességük mértékét meg nem haladó – használatára, és hogyha az így képződő jövedelem minél nagyobb hányada helyben kerül felhasználásra.

⁸ <http://kiskozossegek.hu/Kiskozossegi-program>

⁹ A terepmunka első évének fő eredményei kivonatolva olvashatók a Jövő Nemzedékek Országgyűlési Biztosa 2008-2009-es jelentésének 275-277. oldalán: http://beszamolo.jno.hu/pdf/JNO_beszamolo_2008-2009.pdf

A fenntartható közösségek legfőbb jellemzői a fentiekből következnek: felelős részvétel és tájékozottság a közösség sorsát érintő döntésekben (participáció), részleges politikai önrendelkezés (szubszidiaritás), emberi léptékű gazdaság. Megfigyeléseink azt igazolják, hogy a részvételi demokrácia lehetetlensége mellett felhozott kurrens politológiai érvek (kompetencia- és motivációhiány) helyi szinten nem érvényesek, illetve nem lennének érvényesek abban az esetben, ha a helyi döntések valóban helyben születnének, és az érintettek a saját tapasztalataik körébe eső kérdésekben formálhatnának véleményt.

Korábbi kutatásaink során azt tapasztaltuk, hogy a közösségépítés vagy fenntartható gazdálkodás elszigetelt kísérletei nálunk sokszor kudarcba fulladnak vagy aránytalan erkölcsi és anyagi terhet rónak a résztvevőkre. Az életvitel és gazdálkodás fenntartható formáinak terjedésére csak akkor van esély, ha a sikeres működés feltételei fennállnak, ehhez pedig összhangot kell teremteni termelés és értékesítés, képzés és munkalehetőségek, politika és gazdaság között, elsősorban helyi szinten. A szintek azonban egymásra épülnek, a lokalizációnak nincs kitüntetett dimenziója. **A fenntarthatóság elveinek a családi gazdaság, a település, a kisrégió szintjén, valamint országosan is érvényesülnie kell ahhoz, hogy a szintek közötti meg nem felelés ne lehetetlenítse el a kezdeményezéseket.** Az NFFS 3.3 pontja e vonatkozásban az egyéni, családi, vállalkozói, civil és kormányzati felelősség megfelelő egyensúlyának fontosságát emeli ki, illetve kimondja: „A fenntarthatóságot biztosító felelősségi és döntési rendszernek a szubszidiaritás elvén kell alapulnia.”

A fenti alapelveket azért tartottuk szükségesnek előrebocsátani, mert meghatározzák kutatásunk jellegét és irányát. A fenntarthatóság felé vezető átmenet jó példái – hogy merre vezet az átmenet, hogy mitől jók a példák, és hogy mit példáznak – meggyőződésünk szerint értelmezhetetlenek összefüggéseikből kiragadva. **Kétféle összefüggésrendszert kell figyelembe vennünk:**

(I.) **Az egyik elméleti: a fenntartható társadalommal, a fenntartható társadalomhoz vezető átmenettel, különösen annak hazai lehetőségeivel kapcsolatos koncepciót jelent.** Az állásfoglalás ebben a kérdésben megkerülhetetlen. Nyilvánvaló, hogy más példát választ, aki a fenntarthatósághoz vezető átmenetet az erőforráshasználat optimalizációjától reméli, és ehhez piacgazdasági mutatókat vesz igénybe, mint aki a helyi önrendelkezésnek tulajdonít döntő jelentőséget, és speciális, komplex fenntarthatósági indikátorokkal mér.

(II.) **A másik gyakorlati: ahhoz, hogy innovatív kezdeményezéseket azonosítsunk, majd értékeljünk (újdonosságuk, fenntarthatóságuk és sikerességük szempontjából), tudnunk kell, hogy mihez képest minősítjük őket.** Jellemeznünk kell, legalább nagy vonalakban, azokat a társadalmi, gazdasági és politikai folyamatokat, amelyek erőterében ezek a vállalkozások itt és most létrejöttek és működni próbálnak. Ha ettől eltekintünk – és mondjuk, egyszerűen a nemzetközi szakirodalom mintáihoz mérjük őket – torz, hamis és igazságtalan következtetésekre jutunk.

A kutatási feladat célja az Ajánlati dokumentáció szerint

(1) **Az emberi, a társadalmi, a természeti és a gazdasági erőforrások megőrzése és fejlesztése terén előremutató helyi, közösségi fenntarthatósági kezdeményezések gyakorlatának megismerése és széles körben való megismertetésének előkészítése.** A helyi közösségi kezdeményezések leírása olyan

formában, hogy a kutatásban szereplő más kezdeményezésekkel összehasonlíthatók és honlapon, kiadványban bemutatathatók legyenek.

(2) **A kezdeményezés leírása:** Milyen okok vezettek a közösségi kezdeményezés elindításához? Milyen erőforrások megőrzése, illetve fejlesztése terén példamutató? Mennyiben áll valódi közösség a kezdeményezés mögött? A kezdeményezés további lényeges paraméterei.

(3) **Mik a belső erőforrásai:** mitől működik a kezdeményezés? Mennyiben speciálisak ezek az adottságok és mennyiben lehetnek meg ezek más, hasonló adottságú területein az országnak? Mik a feltételei, hogy a példa máshol is alkalmazható legyen?

(4) **Mik a kezdeményezés gondjai?** Milyen jogi, gazdaságszerkezeti és egyéb akadályok hátráltatják fejlődését? Hogyan lehetne ezeket leküzdeni?

A kutatási téma kidolgozására alkalmazni kívánt módszerek megnevezése

Kutatásunkat a következő módszerekkel tervezzük megvalósítani:

- már elkészült kutatási anyagok másodelemzése, frissítése;
- terepi kutatás: mélyinterjúk és adatgyűjtés;
- az egyes kezdeményezések elemzése és összevetése előre rögzített paraméterek mentén;
- a széles nyilvánosság számára bemutatható, közérthető összefoglalók készítése a kezdeményezésekről;
- szakirodalmi elemzés.

A részfeladat kutatási céljainak elérését szolgáló módszertan leírása

A fenti célok érdekében az alábbi munkafolyamatokat tervezzük:

1. A tervezett tanulmány első és második fejezetében a fentiekben bemutatott, **a fenntartható társadalomhoz vezető átmenet hazai lehetőségeivel kapcsolatos koncepciókból adódó értelmezési kereteket (I.)**, illetve a fenntarthatóságra törekvő helyi kezdeményezéseket körülvevő **társadalmi, gazdasági és politikai folyamatokat (II.) jellemezzük**, támaszkodva a kérdés szakirodalmára.
2. **Kialakítjuk azt az egységes szempontrendszert**, mely alapján a fenntarthatósági kezdeményezések jó példáit vizsgáljuk. Az egységes szempontrendszer mentén válnak a kezdeményezések összehasonlíthatóvá.
3. Jelen módszertani leírás kereteit szétfeszítené, ezért külön dokumentumban, a színopszishoz fűzött további javaslatokban mutatjuk be azokat a kezdeményezéseket, melyek a munkában résztvevő szakértői műhelyek korábbi kutatásainak látókörébe kerültek. **Ezen kezdeményezések közül választjuk ki a munka felvezető fázisában azt a 10-15 jó példát**, amelyeket részletesebben, esettanulmány formájában mutatunk be.
4. A kiválasztott kezdeményezésekkel kapcsolatos **korábbi eredményeket** terepmunka során, **interjúzással, adatgyűjtéssel frissítjük**.
5. A kiválasztásra nem kerülő, azaz **részletesebb esettanulmányban nem bemutatandó kezdeményezésekkel** is felvesszük a kapcsolatot. Azon

kezdeményezések közül, melyek nyitottak az együttműködésre 10-20-nak, **felvesszük a „névjegyét”**, azaz a kezdeményezés legfontosabb adatait (elérhetőség, célok, rövid történet, eredmények). E „névjegy” alapján az érdeklődők megtalálhatják azon kezdeményezéseket, melyek hozzájárulnak adataik nyilvánosságra hozatalához.

6. **A jó példákat**, azaz megvalósult (megvalósuló) kezdeményezéseket az egységes szempontrendszer követő **esettanulmányok formájában mutatjuk be**. Figyelmünk kiterjed az egyes kezdeményezések 1) létrejöttére, 2) programjára, 3) személyes bázisára, 4) társadalmi kapcsolataira, 5) fogadtatására, 6) gazdálkodására, 7) teljesítményének újszerűségére, 8) elért eredményeire és kudarcaira, 9) fenntarthatóságára és 10) tanulságaira. A kezdeményezéseket bemutató esettanulmányok minden, az Ajánlati dokumentáció 1.2 alfejezetének (2)-(4) pontjában jelzett kérdést érinteni fognak.
7. A készítendő tanulmány zárófejezetében **az esettanulmányok egyes tanulságainak általánosítására teszünk kísérletet**. Ezek alapján **javaslatokat fogalmazunk meg** az egyes területeken követendő szakpolitikai elvekre, konkrét intézkedésekre.
8. Az esettanulmányokban bemutatott és az adataik nyilvánosságához hozzájáruló további **kezdeményezések „névjegyeit” beágyazható Google térképen jelenítjük meg**, melyet az NFFT közzétehet a honlapján. Ezzel segítheti a fenntarthatósági kezdeményezések iránt érdeklődők jobb tájékozódását. (Összesen tehát legalább 20, legfeljebb 35 névjegy kerül a térképre.)

A vizsgálandó kezdeményezések típusai

A kutatás során vizsgálandó közösségi fenntarthatósági kezdeményezések több típusba csoportosíthatók. Az alábbi típusokat aszerint alakítottuk ki, hogy az NFFS 3.2 alfejezetében, a fenntarthatóság alappilléreiként említett négy alapvető erőforrás melyikének megőrzése tekinthető fő céljuknak. Törekszünk arra, hogy olyan komplex kezdeményezéseket mutassunk be, melyek egyszerre több (ideális esetben mind a négy) megőrzését és fejlesztését célul tűzi ki. A besorolásunk helyenként ezért önkényes, hiszen egy-egy kezdeményezés-típus több erőforrás megőrzésére és gyarapítására is hatást gyakorolhat. A főbb típusok tehát:

Fókuszban az emberi erőforrások megőrzése és gyarapítása:

- A természeti adottságokkal és kulturális örökséggel kapcsolatos „helyi tudás” gyűjtése, bemutatása, hasznosítása (pl. helyi tudás tankönyv formájában).
- A fenntartható (helyi forrás és helyi tudás alapú) gazdálkodásra felkészítő szakképzési formák (pl. mintagazdaság, alternatív képzési formák).

Fókuszban a természeti erőforrások megőrzése és gyarapítása:

- Megújuló energiaforrások kisléptékű, kombinált hasznosításán alapuló, autonóm energetikai rendszerek.
- Természetvédelmi védettség alá eső, érzékeny területek (pl. árterek, nedves területek) fenntartható hasznosítása a természetvédelmi és gazdasági szempontok összehangolása alapján.
- A helyi civil társadalom összefogása a környezetszennyezés vagy a környezetet súlyosan terhelő beruházás megakadályozására.

- Környezetkímélő, a kulturális és természeti adottságok komplex bemutatására vállalkozó turisztikai kezdeményezések, az ökoturizmus feltételeinek megteremtése.

Fókuszban a gazdasági erőforrások megőrzése és gyarapítása:

- A helyi családi vállalkozások együttműködése az értékesítés, feldolgozás vagy egyéb területeken, amennyiben az a tájbarát, minőségi, helyi tudást hasznosító gazdálkodásnak kedvez,
- Szociális szövetkezet, szociális földprogram és más, pl. önkormányzati kezdeményezések a falusi munkanélküliek foglalkoztatására az agráriumban.
- A kereskedelmi láncolat lerövidítése, termelő és fogyasztó közvetlenebb kapcsolatán alapuló kölcsönös előnyök kiaknázása (termelői piacok, alternatív értékesítési hálózatok, közösség által támogatott mezőgazdaság).
- Alternatív fizetőeszköz bevezetésére vagy a lakossági megtakarításon alapuló helyi hitelforrás megteremtésére (takarékszövetkezet, szegények bankja stb.) irányuló kezdeményezések.
- Helyi forrásból származó egészséges ételkészítés bevonása a közétkeztetésbe.

Fókuszban a társadalmi erőforrások megőrzése és gyarapítása:

- A fenntarthatóság pedagógiája módszereinek és szemléletének meghonosítása a hazai közoktatásban.
- Tájéadottságokhoz alkalmazkodó gyümölcsészeti programok, amelyek összekapcsolják a biológiai sokféleség megőrzését a hagyományos agri-kultúra felelevenítésével.

A tanulmány kidolgozására vonatkozó fő szempontok érvényesítése

Az Ajánlati dokumentáció előírja, hogy valamennyi tanulmány (és szinopszis) kidolgozásának fő szempontja, hogy

- az adott tudományos szakterületen miként lehet támogatni a fenntartható társadalom felé való átmenetet,
- az eddigi hazai, vagy hazai szempontból releváns nemzetközi kutatások milyen válasz-alternatívákat fogalmaztak meg a fenntarthatósági átmenettel kapcsolatosan, s ezek alapján milyen megoldások közpolitikai gyakorlatban való alkalmazását javasolja a későbbiekben a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács (NFFT) az elfogadás előtt álló Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia (NFFS) érvényre juttatásához.

Az NFFS a következőképpen fogalmaz 3.4. A fenntartható társadalom víziója: a jövő Magyarországa alfejezetében: „A fenntarthatóság felé való átmenet végén egy olyan harmonikus, értékkövető és értékőrző magyar társadalom sejlik fel, melyben a boldogulás alapja – az anyagi értékek mellett – az értékteremtő munka, az egészség, a tudás, az erkölcs (mely többek között hiten, bizalmon és tiszteleten alapul), valamint a családi, közösségi és a nemzeti összetartozás, továbbá a globális felelősségvállalás.”

Munkánk és a készítendő tanulmány rendezőelve, hogy a fenti értelemben vett „jövő Magyarországot” keressük „kicsiben”, azaz olyan közösségi kezdeményezéseket, melyek csírái lehetnek egy ilyen, komplex értelemben vett fenntartható országnak.

E kezdeményezések ma kisebb-nagyobb mértékben a fenntarthatatlan gazdasági-társadalmi-politikai folyamatok foglyai. Sokszor óriási erőfeszítésbe kerül pusztá

életben tartásuk is. Munkánk során bemutatjuk a legfontosabb gátlóerőket és ezek elhárításának lehetséges módszereit. Kiemelt figyelmet szentelünk a szubszidiaritás kérdésének: melyek azok a problémák, amiket a közösség maga tud kezelni (vagy kellene, hogy kezeljen) és melyek azok, amiket csak magasabb intézményi szinten lehet kezelni.

A fent hivatkozott kutatásaink során bőséges hazai és nemzetközi szakirodalmat tanulmányoztunk át a témában. Ennek egy részét hivatkozunk a *Miért fenntarthatatlan, ami fenntartható?* (L'Harmattan, 2010) című kötetben. Ugyane kötet Függelékében konkrét javaslatok is olvashatók arra nézve, hogy milyen jogszabályi módosításokra lenne szükség a vidékgazdaság ösztönzésére. Hasonló javaslatokat tanulmányunkban, a fenti, módszertani részt leíró tervünk szerint kívánunk bemutatni.

TOVÁBBI JAVASLATOK

Az alábbiakban korábbi kutatásaink során azonosított, fenntarthatóságra törekvő közösségi kezdeményezéseket sorolunk fel.

A tervezett munka során e kezdeményezések közül választjuk ki azt a 10-15-öt, melyet esettanulmány formájában mutatunk be:

Fókuszban az emberi erőforrások megőrzése és gyarapítása:

- *Kisiskola megmentéséért indított kezdeményezés*

- o Erdőkürt

Fókuszban a természeti erőforrások megőrzése és gyarapítása:

- *Élőfalvak*

- o Krisna-völgy, Somogyvámos
- o Visnyeszéplak
- o Gömörszőlős

- *Megújuló energia hasznosítás*

- o Községi szél erőmű – Vép

- *Önellátásra törekvő kisebb közösségek*

- o Évkerék Ökotanya CSA – Szeged/Ópusztaszer
- o Mérték Műhely közösség – Hosszúhetény

Fókuszban a gazdasági erőforrások megőrzése és gyarapítása:

- *Helyi gazdaságfejlesztési programok, kezdeményezések*

- o Balassagyarmati kistérség
- o Váci kistérség – Nagymaros
- o Órségi példák
- o Beregi példák

- **Alternatív gazdasági modellek**

- Helyi élelemtermelés és étkeztetés önkormányzati programban – Kerecsend
- Szatyor bevásárlóközösség – Budapest
- Talentum Kör szívességbank – Budapest
- Háromkaptár közösség által támogatott mezőgazdaság (CSA) – Tahitótfalu
- CSA mutáció – Herencsény
- Helyi piac – Káptalantóti
- Átalakuló Wekerle projekt – Budapest

Fókuszban a társadalmi erőforrások megőrzése és gyarapítása:

- **Közösségi gyümölcsészet**

- Ormánság Alapítvány – Drávafok/Markóc

- **Városi közösségi kert**

- Budapest, Kispest

- **Részvételi demokrácia kísérlet**

- Aba

Az alábbi közösségek közül választjuk ki azt a további 10-20-at, melyek „névjegyt” elkészítjük:

Fókuszban az emberi erőforrások megőrzése és gyarapítása:

- **Fenntartható gazdálkodás gyakorlati oktatása**

- E-Misszió Egyesület Tanyapedagógia Program

Fókuszban a természeti erőforrások megőrzése és gyarapítása:

- **Önellátásra törekvő önkormányzatok**

- Rozsály
- Panyola
- Hernádszentandrás
- Tamási és környéke
- Túrístvándi
- Kaposfő
- Szilvásszentmárton
- Belecska
- Tiszaadony

- **Megújuló energia hasznosítás**

- Pornóapáti

- ***Klímaparát Települések Szövetsége***

- Albertirsa
- Budapest XII. kerülete
- Hosszúhetény
- Küngös
- Pilis
- Pomáz
- Szekszárd
- Tatabánya
- Tápióbicske
- Tápiószentmárton
- Vecsés

- ***Magyar Élőfalú Hálózat fent nem említett tagjai***

- Gyűrűfű
- Biofalú, Máriahalom
- Agostyán, Természetes Életmód Alapítvány
- Nagyszékelyi KÖRTE
- GAIA Alapítvány, Galgahévíz
- MAGfalva, Gomba

Fókuszban a gazdasági erőforrások megőrzése és gyarapítása:

- ***Helyi piacfejlesztéssel foglalkozó szervezetek***

- Szövetség az Élő Tiszáért Egyesület (SZÖVET)
- Helyi Piac.hu Egyesület
- E-Misszió Egyesület
- Pilisi Zöldutak Egyesület
- Zsámbéki-medence Idegenforgalmi Egyesület – Stelázi Program
- Tudatos Vásárlók Egyesülete / Zöldtérkép.hu
- Környezeti Társadalomkutató Csoport (ESSRG)
- NAUTILUS Fenntartható Életmód Klaszter / Észak-Magyarország Flórája Faunája Alapítvány
- Akli Majorért Műemlék Alapítvány
- Csalán Környezet- és Természetvédő Egyesület
- Dél-Dunántúli Helyi Termék Mintaprogram
- Fogyasztó- és Vidékvédő Egyesület
- Bácsflóra Termelőiskola
- Premium Hungaricum Egyesület

- Kamra-túra tanyai gazdaudvar hálózat / Homokhátság védjegy
- Tokaj-Hegyalja Világörökségi Térségfejlesztési Programiroda
- Agrikulti Kft.
- Natúrháló.hu Kft.
- Szimplán Vásárnap
- Pannon Helyi Termék Nonprofit Kft.
- Termelőtől.hu
- Magyar Ízek Háza
- Perőcsényi helyi gyümölcsfeldolgozó

- **Helyi pénz**

- Ha-mi-összefogunk Európai Szövetkezet (Kékfrank)
- Balatoni Korona ZRt.

Fókuszban a társadalmi erőforrások megőrzése és gyarapítása:

- **Közösségi gyümölcsöskertek egyházi közösségekben¹⁰**

- Markaz
- Bérei Evangélikus Egyházközség
- Csabdi
- Fót

- **Agrobiodiverzitás, gyümölcsészet**

- Kárpát-medencei Gyümölcsész Hálózat¹¹
- Pangea Kulturális és Környezetvédelmi Egyesület
- Ormánság Alapítvány
- Tündérkert, Pórszombat

¹⁰ *A táji adottságokhoz alkalmazkodó, a Kárpát-medencében régóta termesztett gyümölcsfajták megőrzésében való együttműködésről* címmel írtak alá megállapodást 2011. szeptember 5-én, a jövő nemzedékek országgyűlési biztosa (JNOB) kezdeményezésére a Vidékfejlesztési Minisztérium, a JNOB, a hazai génbankok, a Szent István Egyetem Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet, a Kárpát-medencei Gyümölcsészeti Hálózat, több történelmi egyház képviselője, illetve Dabas Önkormányzata. E gyümölcsöskertek e kezdeményezéséből nőttek ki.

Az együttműködési program keretében egyházi és önkormányzati kertek és földek a Vidékfejlesztési Minisztérium intézményeinek génmegőrző fajtagyűjteményeiből, illetve a Kárpát-medencei Gyümölcsészeti hálózat tagjaitól származó csemetéket, illetve szaporítóanyagot kaphatnak. A megállapodás aláírói kezdeményezik és segítik az iskolák, egyházközségek, önkormányzatok, szakmai és civil szervezetek helyi összefogását, s bíznak abban, hogy a természeti örökségünk óvásáért most indított kezdeményezésük mozgalommá szélesedik. Mára közel 20 ha területet ajánlottak fel gyümölcsöskert telepítésre, 80 helyszínen.

¹¹ <http://gyumolcsesz.hu/> KMGyH-hoz kötődő fontosabb helyszínek: <http://goo.gl/maps/IQDuf>